
DE EIGEN WAARDE VAN ERVARINGSKENNIS

Marlieke de Jonge is als stafmedewerker empowerment werkzaam bij de GGz Groningen en het netwerk cliëntdeskundigen

Mijn identiteit wordt bepaald door anderen. Zo was het, zo is het en zo zal het ook wel blijven. Op mijn werkelijkheid zit niemand te wachten, dus proberen ze de buitenkant onder controle te krijgen. Op dit moment ben ik, ongevraagd, 'ervaringsdeskundige'. Dat is ongeveer de meest nietszeggende manier waarop je monddood gemaakt kunt worden. Ervaringsdeskundige: wat zegt dat nu eigenlijk? Op zoek naar de gebruikswaarde van het begrip, parkeer ik me een avond voor de t.v.. Ervaringsdeskundig is:

- een voetballer die al eerder met zijn team van stadion is verhuisd (T.V. Noord)
- een buur met ruzie over 'de boom op de erfgrans' (Rijdende Rechter)
- een Iraanse vluchteling die teruggekeerd is naar eigen land (NOVA)
- jammie, we zijn een land vol ervaringsdeskundigen.

Vooral in reclameblokken zijn ze uit voorraad leverbaar. Babybiljetjes, pindakaas, waspoeder en hondenbrokken: Nederland barst van de experts. Op zoveel collega's zit ik niet te wachten.

Ervaringsdeskundige: wat zegt dat nou eigenlijk? Op het *eiland van de zorg* is dat duidelijk. Een ervaringsdeskundige is een (ex)patiënt. Blijkbaar leren artsen en verpleegkundigen niks van eigen ervaring en lezen patiënten nooit een boek. Mij een te simpel beeld van de werkelijkheid. Meestal blijkt de titel 'ervaringsdeskundige' gebruikt te worden om je kennis te diskwalificeren als persoonsgebonden ervaring. Vrij interpreteerbaar door echte deskundigen. Zo houden we de rolverdeling op ons eiland in stand. En blijven patiënten aanhangwagen van het zorgsysteem. Hulpverleners trouwens ook. Zie je de zorg niet als een eiland, maar als een deel van de samenleving, dan verliest het begrip 'ervaringsdeskundige' zijn eenduidigheid. Je moet tenminste gaan melden op welk vlak je ervaring ligt. Gezondheidszorg, patiënt, ja maar hoe, wat, wie en waar dan? Een reuma-patiënt weet niets van een psychose. De ene reuma-patiënt heeft verstand van fysiotherapie, de ander van domotica en thuiszorg. De ene reuma-patiënt weet absoluut niet wat de ander voelt en meemaakt. Ervaringskennis is tijd, plaats en persoonsgebonden. Daar kun je niet zo slordig mee omspringen.

Ervaringsdeskundige: wat zegt dat nou eigenlijk? Het zegt iets over de *methode van kennisverwerving*: leren van ervaring, doen en daarover nadenken.

Ervaringskennis is 1e hands kennis. Een professor kan als ervaringsdeskundige 'Bonzo' optreden, maar pas als hij zijn hond ¹⁾ minstens twee weken die brokken gevoerd heeft en het effect in de praktijk geobserveerd. Eigenlijk moet hij zelf ook nog een hapje nemen, maar vooruit: hij zegt iets over de conditie van zijn hond en niet over zijn eigen smaak.

Zo werkt ervaringskennis: doen, denken en discussie.

Zijn buurvrouw met haar golden retriever kan de test nadoen en haar nichtje met de asbakhond ook. Hieruit destilleer ik dat 'ervaringsdeskundige' geen identiteit is en ook geen beroep. Het zegt iets over de leer Methode en de verworven kennis: (inter) subjectieve praktijkkennis. Waardevol, maar niet wetenschappelijk bewezen.

Wetenschappelijke kennis is kennis waarbij je kunt aangeven hoe je aan de kennis gekomen bent op een manier dat anderen het kunstje na kunnen doen en hetzelfde resultaat bereiken.

Wetenschappelijk kennis is aan allerlei methodologische spelregels gebonden. Het is geobjectiveerde kennis, feiten, in ieder geval tot het volgende voortschrijdende inzicht. Wetenschappelijke kennis is 2e hands, losgekoppeld van persoon, moment, plaats en ervaring. Dat is ervaringskennis niet en dat moet ook zo blijven. Anders verliest het begrip zijn waarde, zijn *eigen waarde*.

Eigen waarde vraagt om eigen *kwaliteitscriteria*, discriminerende kwaliteitscriteria. Ik noem er een paar uit de losse pols.

Ervaringskennis:

- is 1e hands-kennis. Kennis 'van' in plaats van 'over'.
- ontwikkelt zich door ervaring en is dus per definitie onderweg Met elke nieuwe ervaring komt er kennis bij. Dynamiek is de motor.
- is niet generaliseerbaar. Ervaringskennis is plaats, tijd en persoonsgebonden.
- is nieuwsgierig en open. Elke nieuwe ervaring is welkom. Vooral als ze het verworven kennispeil onderuit haalt. Dat is leren!
- maakt gebruik van emotietaal, beeldtaal en andere directe communicatievormen.
- is deelbare kennis. Ze zoekt contact en maakt geen afstand met vakjargon, afkortingen en tovertermen.
- streeft naar hoge gebruikswaarde in de dagelijkse praktijk.
- is kwetsbare kennis. Ze raakt mensen direct en is geboren op emoties, dus ook pijn en verdriet.

Ervaringskennis is *kwetsbare kennis*. Onze samenleving lijkt bang voor de combinatie weten en emoties. Doe niet zo emotioneel! Wel dus.

Bij ervaringskennis is dat bij de prijs inbegrepen. Veel weten is verzameld op rot-ervaringen. Ik weet het niet zeker, maar het lijkt erop dat rot-ervaringen leerzamer zijn dan goede ervaringen. Pijn en verlies alarmeren het knopje 'overleven' in mijn centrale computer (hersenen) en dat lijkt mijn leervermogen te stimuleren. Interessant. In mijn leven tenminste. Goede vraag voor een volgend participierend onderzoekje.

Mensen vragen me wel eens hoe het komt dat ik anderen kan raken met mijn gedichtjes en verhaaltjes. Zo dus, op emotiegolflengte. Dichtbij, kwetsbaar, open, het risico nemen dat anderen je pijn doen. Bij mij is dat risico niet zo groot. Mensen kunnen me onmogelijk meer beschadigen dan al is gebeurd. Dat noem ik de veiligheid van niks te verliezen. Desondanks kom ik nog wel eens platgeslagen thuis, gelukkig. Om de volgende dag gewoon de draad weer op te pakken. Dat heet motivatie, vermoedelijk. Mijn motivatie is ook emotioneel. Rationeel kan ik beter een ander vak kiezen.

Ervaringskennis: 'practice what you preach'. Ervaringskennis heeft eigen methoden van kennisverwerving. Vragen is de eerste aangewezen strategie. Vragen, vragen en nog eens navragen. Je kunt niet in andermans hoofd kijken en je wilt niet interpreteren of uitgaan van statistische weetjes. Dus moet je vragen en zoeken en je blijven verwonderen. Dat is veel werk, maar het blijft spannend. Ervaringskennis is vaak meer niet-weten dan weten en vooral nooit zeker-weten. Zekerheid slaat de deur dicht. Ervaring zit de werkelijkheid dicht op de huid en die werkelijkheid is nu eenmaal onvoorspelbaar en onbeheersbaar. Wat sommige "wetenschappers" en "gelovigen" je ook op de mouw proberen te spelden, leven is schaatsen op glad ijs.

Bij het ontwikkelen van ervaringskennis is het belangrijk elkaar bij die les te houden. En terug te fluiten als iemand te hoog vliegt en het contact verliest met eigen en andermans ervaringswereld. Hoogvliegen als zodanig mag. De werkelijkheid is in ervaring immers onbegrensd en grotendeels on-ontdekt en on-ervaren. Maar de bron van kennis moet verankerd blijven in het menselijke mechaniekje.

Kennis 'van' geen kennis 'over'. Behalve vragen leent *experimenteren* zich uitstekend voor het verzamelen van ervaring. Zo schiet het een beetje op. Om ervaringskennis op te leveren moet een experiment dicht bij huis blijven. Ik bof met mijn splitsysysteem (dissociatieve identiteitsstoornis oordeelt de medische wetenschap in onwetendheid). Dat is gemaakt op afstand en observeren. 'Trek aan een punt van het tafelkleed en kijk wat er op je kop valt'. Au, dat doet pijn. Zo ongeveer. Tsjja, het is mijn vak, denk ik berustend. 'Pech onderweg' overkomt me toch in overdosis en zo kan ik er ook nog wat van leren. En anderen van mij.

Ben ik nu een *ervaringsdeskundige*? Om terug te komen bij de mij opgedrongen identiteit van het begin van het verhaal. Nee, dat ben ik niet. Ervaringsdeskundig-zijn is geen identiteit. Het is zelfs geen vak. Het is een manier van kennisverwerven die ik graag en veel gebruik. Omdat het veel oplevert en omdat ik er goed in ben. Expert in ervaringskennis wil ik mezelf wel noemen. Er zijn maar weinig mensen die de methode zo ver ontwikkeld hebben als ik. Daarnaast verzamel ik 2e hands kennis, net als iedereen. Boeken, t.v., onderzoek... ik ben een absolute kennismaniak.

Maar uiteindelijk kies ik steeds ervaringskennis (methoden) om de hele rataplan op te toetsen. Via ervaring landt je theorie in de werkelijkheid van mensen. Mensen en hun ervaring zijn het alpha en omega van mijn weten. Mijn uitgangspunt, mijn koers en mijn landingsbaan. Vraag ik mij nu af of dat bijzonder is of anders zou moeten zijn voor wetenschapsspecialisten. Dat ga ik maar eens navragen. En mijn identiteit bepaal ik liever zelf.

Noot

- ¹⁾ Ik geef onmiddellijk toe dat ik de eigenwaarde van de hond bij dit voorbeeld niet tot zijn recht laat komen.